

| Araştırma Makalesi / Research Article |

Olmaktan Korktuğum Yerdesin: Genç ve Orta Yetişkin Öğretmenlerde Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Mükemmeliyetçiliğin Dolaylı Utanmayı Yordama Gücü

You are Where I'm Afraid to Be: Predictive Power of Fear of Negative Evaluation and Perfectionism to Vicarious Embarrassment Among Young and Middle Adult Teachers

Müge Yukay Yüksel¹, Rabia Türkücü², İbrahim Albayrak³

Anahtar Kelimeler

öğretmenler
genç yetişkin
orta yetişkin
dolaylı utanma
olumsuz değerlendirilme korkusu
mükemmeliyetçilik

Keywords

teachers
young adult
mid-adult
vicarious embarrassment
fear of negative evaluation
perfectionism

Başvuru Tarihi/Received
03.12.2019

Kabul Tarihi /Accepted
28.08.2020

Öz

Özellikle günümüzde birçok kişinin yaşadığı bir duygu olan dolaylı utanma, kısaca bireyin başka biri için yaşadığı utanma olarak tanımlanabilir. Birçok kişinin yaşadığı bir duygu olarak çok az araştırmaya konu olması bakımından araştırılması önemli bir kavramdır. Bu çalışmanın amacı genç ve orta yetişkin öğretmenlerde (N=262), olumsuz değerlendirilme korkusu ve mükemmeliyetçiliğin dolaylı utanmayı yordama gücünü incelemektir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre mükemmeliyetçilik ve olumsuz değerlendirilme korkusu birlikte dolaylı utanmadaki değişikliğin %16'sını anlamlı şekilde yordamaktadır. Beta katsayılarına bakıldığında her iki değişkenin de dolaylı utanmayı manidar şekilde yordamasına ek olarak olumsuz değerlendirilme korkusunun mükemmeliyetçiliğe göre dolaylı utanmanın daha önemli yordayıcısı olduğu görülmektedir ($\beta=0,278$, $p<.05$). Demografik değişkenler üzerinden yapılan t testi sonuçlarına göre genç ve orta yetişkinlerin dolaylı utanma düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılığın orta yetişkinlerin lehine olduğu, çocuk sahibi olma durumuna göre ise çocuk sahibi olan bireylerin çocuk sahibi olmayanlara göre anlamlı şekilde dolaylı utanma düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular literatür eşliğinde tartışılmıştır.

Abstract

Vicarious embarrassment, which is a feeling that many people experience to day, can be defined as the embarrassment of individual for experiences of another person. The aim of this study is to investigate that the predictive power of fear of negative evaluation and perfectionism to vicarious embarrassment among young and middle adult teachers (N=262). According to the results of the multiple regression analysis conducted in this direction, with the perfectionism and fear of negative evaluation, it significantly predicts 16% of the change in vicarious embarrassment. When the beta coefficients are analyzed, it is seen that in addition to the fact that both variables predict vicarious embarrassment, fear of negative evaluation is more important predictor of vicarious embarrassment than perfectionism ($\beta = 0,278$, $p <.05$). According to the results of the T test on demographic variables; it is concluded that there is a significant difference in the vicarious embarrassment levels of young and middle adults and this difference is in favor of the middle adults. According to the situation of having children, the vicarious embarrassment levels of the individuals who have children are significantly higher than the non-children. According to the results of the analyzes conducted according to the gender variable, it was concluded that there was no significant relationship between the gender variable on vicarious embarrassment. The findings were discussed with the literature. Although the findings are an emotion experienced by many people, it is thought that it will help us to have more information on the concept of vicarious embarrassment, where there is little research.

¹ Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, İstanbul, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0002-7425-2716>

² Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, İstanbul, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0002-3587-2146>

³ Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, İstanbul, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0001-7545-8014>

Introduction

In this study, we aimed to investigate the relationship between vicarious embarrassment which can be called embarrassment on behalf of others because of their embarrassment and fear of negative evaluation and perfectionism. In addition, it is determined as a sub-purpose to examine whether there is a significant difference between the demographic variables of "having children" and "periods of development" and vicarious embarrassment.

Method

This study is a quantitative research with a relational screening model. In the study, multiple linear regression analysis was used to examine the relationship about the predictive power of negative evaluation and perfectionism to vicarious embarrassment among young and middle adult teachers which was accepted as predicted variable of the study.

The participants were 262 young and middle adult teacher (57.9% female, 42.1% male) attending working in different regions and cities in Turkey. Snowball sampling method was used in this study because accessibility was taken into account.

Data are collected in this study through Vicarious Embarrassment Scale, Brief Fear of Negative Evaluation Scale, APS Perfectionism Scale and Personal Information Form. Vicarious Embarrassment Scale developed by Uysal, Akbaş, Helvacı and Metin (2014) is a 7-point Likert type scale consisting of 8 items and one dimensions. High scores on the scale indicate that individuals have a high level of vicarious embarrassment. Brief Fear of Negative Evaluation Scale developed by Leary (1983) and adapted to Turkish by Çetin, Doğan and Sapmaz (2010) is a 5-point Likert type scale consisting of 11 items and one dimensions. High scores from on the scale indicate that have a high level of fear of negative evaluation. APS Perfectionism Scale developed by Slaney and Johnson (1992) and adapted to Turkish by Sapmaz (2006) is a 7-point Likert type scale consisting of 23 items and four dimensions. High scores from the sub-dimensions on the scale indicate the high level of perfectionism.

Data in the study was analyzed with SPSS packet programs. Prior to the analysis, the data set was examined in terms of outliers, single and multivariate normality, linearity, multicollinearity and sample size. As a result of the analysis, it is seen that the data set meets the assumptions of single and multivariable normality, linearity and multicollinearity. Taking all these findings into consideration, multiple linear regression, simple linear regression, independent sample t-test and were used in this study.

Result and Discussion

According to the results of the multiple regression analysis conducted in this direction, with the perfectionism and fear of negative evaluation, it significantly predicts 16% of the change in vicarious embarrassment. But fear of negative evaluation is more important predictor of vicarious embarrassment than perfectionism ($\beta = 0,278, p < .05$).

According to the results of the indicated demographic variables; It is concluded that there is a significant difference in the vicarious embarrassment levels of young and middle adults and this difference is in favor of the middle adults ($t(257)=4,118, p<0.05$). According to the situation of having children, the vicarious embarrassment levels of the individuals who have children are significantly higher than the non-children ($t(258)=4,369, p<0.05$).

According to the results of this research, perfectionism and the fear of negative evaluation predicted vicarious embarrassment significantly. A person who is afraid of negative evaluation may be concerned that someone else will be embarrassed. Again, the extreme standards imposed by individuals push them to the idea that they will never be ashamed, and the embarrassment that someone else might fall into this situation may explain the relationship between vicarious embarrassment and perfectionism. Vicarious embarrassment did not differ according to gender. The literature supports these findings. This suggests that it is a more correct approach to consider the concept of vicarious embarrassment as an individual rather than gender. It is suggested that the relationship between young and middle adult teachers' having a child with vicarious embarrassment will be related to social norms. As a matter of fact, it can be said that the perception of "good" child rearing is reflected in the results. This may be related to the increase in the professional and human experience of the teacher participants. Because more students touching their lives may have increased the diversity of their experiences of vicarious embarrassment.

GİRİŞ

İnsanlar sosyal ortamlarda performanslarının değerlendirildiği çeşitli durumlara karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle iş yaşamında bireyler rol ve sorumlulukları üzerinden sık sık değerlendirilmektedir. Bu değerlendirilme durumu bireylerde olumsuz değerlendirilme kaygısı yaratabilmektedir (Uğur, 2018) ve bu kaygıyla sıkça karşılaşan bireyler diğerlerinin beklentilerini karşılamaya yönelik mükemmeliyetçi tutumlar geliştirebilmektedirler (Hewitt ve Flett, 1991). Mükemmeliyetçi tutuma sahip bireyler yalnızca kendileri için değil aynı zamanda diğerleri için de yüksek standartlar belirleyerek onların da bu standartlara ulaşmaları için çaba göstermektedirler (Hill, Zrull ve Turlington, 1997). Bu durum, zaman zaman bireylerin diğer insanların davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesine neden olabileceği gibi onların duygularını paylaşmalarına ve içselleştirmelerine sebep olabilmektedir.

Utanma duygusu, hemen hemen herkesin aşına olduğu, çoğu zaman dramatik olmakla birlikte insanlığın varoluşundan günümüze kadar gelen karmaşık bir deneyimdir. Bu deneyim, sosyal ilişkiler üzerinde rahatsızlık hissi uyandırabilmekte ve ciddi derecede yıkıcı etkinin oluşmasına sebep olabilmektedir (Edelmann, 1981). Utanma (embarrassment) kavramı ilk kez Darwin (1872) tarafından insandaki güçlü bir saklanma güdüsünün yansıması olarak tanımlanmıştır. Goffman (1956) ise utanma kavramını arzu edilen tanımlayan ve yöneten sosyal beklentilerin ihlaliyle ilişkilendirmiştir.

Utancı duygusu üzerinde yapılan çalışmalarda ilk olarak Goffman (1956) utancı durumuna tanıklık eden bireylerin de utancı duruma düşen bireyle benzer duyguları paylaştıklarını tespit etmiştir. Utancı paylaşılmasına ilişkin açıklamasına paralel biçimde utancı kavramıyla ilgili çalışmalar yapan Gross ve Stone (1964) utancı tanımlarında ‘bulaşıcı ve yıkıcı’ ifadelerini kullanmışlardır. Cupach ve Metts (1992) ise utancımaya yol açan durumları, aktörden kaynaklanan utancı durumu ve izleyiciden kaynaklanan utancı durumu olarak iki başlıkta değerlendirmiştir. Miller (1987) ise utancı duygusunu “empatik utancı” deneyi ile açıklamaya çalışmış ve diğer insanların utancı doğrutusunda benzer duyguları yaşama durumunu empatik utancı olarak adlandırmıştır. Ancak utancı öznesinin utancı belirtisi göstermediği durumlarda da izleyicinin utancıdığı durumlar, empatik utancı kavramının sorgulanmasına neden olmuştur (Uysal, Akbaş, Helvacı ve Metin, 2014; Orta, Uysal, Helvacı, Akbaş ve Bryan, 2016). Dolayısıyla, bu duygusal tepki için empatik utancı yerine Krach, Cohrs, de Echeverría Loebell, Kircher, Sommer, Jansen ve Paulus (2011) tarafından kavramsallaştırılan dolaylı utancı teriminin kullanılması daha uygun olacağı düşünülmektedir. Dolaylı utancı açıkça bir bireyin başka bir kişi için yaşadığı utancı anlamına gelmektedir. Örneğin; sosyal yaşamda veya medya kuruluşları (TV programları, yarışmalar vb.) ve sanal ortamda (sosyal medya vb.) herhangi bir kimsenin utancı verici bir duruma düştüğüne şahit olmak, izleyen kişide utancı benzeri rahatsızlık verici bir duyguya yol açabilmektedir. Başkalarının içine düştüğü bu tür utancı verici durumlara şahit olunması sonucunda ortaya çıkan duygusal tepki dolaylı utancı olarak adlandırılmaktadır (Orta ve ark., 2016).

Dolaylı utancı kavramı, sadece utancı bireyle benzer duyguları paylaşmakla sınırlı değildir. Aktörün utancı hissetmediği durumlarda da bireyler aktörü izleyip kendilerinin o durumda nasıl hissedeceklerini düşünüp, onların bakış açısını alıp dolaylı utancı yaşayabilmektedirler (Orta ve diğerleri, 2016). Diğer bir ifadeyle izleyici, kendisini o durumun içinde hayal etmekte ve utancı öznesinin ne kadar utancıdığından ziyade kendisinin o durumda bulunmaktan ne derece utancılabileceğini tahayyül edebilmektedir (Marcus ve Miller, 1999). Dolaylı utancı kavramının diğer özellikleri incelendiğinde bireylerin utancı davranışını sergileyen aktörle hiçbir ilişki bulunmadığı durumlarda veya aktörün içinde bulunduğu durumda hiçbir sorumluluğu olmadığı durumlarda da dolaylı olarak utancılabilmektedirler (Miller, 1987). TV yapımcıları özellikle uygunsuz davranan kişileri seçerek izleyici üzerinde utancı duygusunu yaşatır (Kilian, Steinmann ve Hammes, 2018). Kimi izleyiciler için olmaktan korktuğu yerde başkasının olması memnun edici olabilir. Ayrıca, aktör açık bir biçimde utancıncı belli etmemiş olsa bile, seyirci söz konusu utancı deneyimi yaşayabilmektedir (Paulus, Müller-Pinzler, Jansen, Gazzola ve Krach, 2015).

Dolaylı utancı kavramıyla ilgili yapılan yurt içi ve yurt dışı çalışmalar incelendiğinde dolaylı utancı kavramıyla olumsuz değerlendirilme korkusu arasında pozitif yönde manidar ilişki tespit edilmiştir (Miller, 1987; Thornton, 2003; Uysal ve diğerleri, 2014). Olumsuz değerlendirme korkusuna sahip olma ve utancı öznesinden hoşlanma durumlarının, izleyicilerde öznenin adına utancı tepkisini pekiştirdiği gözlemlenmiştir (Thornton, 2003; Stocks, Lishner, Waits ve Downum, 2011). Ayrıca AldenTeschuk ve Tee (1992) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada utancıçlık yaratan durumlarla karşı karşıya kaldıklarında, utancıç bireylerin davranışlarının olumsuz bir şekilde değerlendirilmesini ve eleştirilmesini bekledikleri tespit edilmiştir.

Olumsuz değerlendirilme korkusu, sosyal kaygının temel bir bileşenidir ve diğerlerinin değerlendirmelerinin aşırı önemsendiği durumlarda artmaktadır. Leary (1983) olumsuz değerlendirilme korkusunu, bireyin başkaları tarafından kötüleyici ve düşmanca eleştirileceğine dair yüksek dozda ve daimî bir endişe duyması olarak tanımlamıştır. Doğan (2009) ise olumsuz değerlendirilme korkusunu; bireylerin kişilerarası ilişkilerinde ya da performans göstermesi gereken durumlarda başkaları tarafından küçük düşürücü, aşağılayıcı, değersizleştirici ve küçümseyici vb. biçimde değerlendirileceklerine yönelik yaşadıkları korku ve kaygı olarak tanımlanmaktadır. Olumsuz değerlendirilme korkusunu ifade eden 3 ana bileşen vardır: a) diğer insanların değerlendirmelerini anlama, b) bunlardan kaçınma, c) diğer insanların olumsuz değerlendireceğine ilişkin bir beklenti sahibi olma (Watson ve Friend, 1969). Dolayısıyla birey değerlendirilme olasılığının bulunduğu gerçek ya da hayali ortamlarda sürekli ve yoğun bir kaygı yaşamaktadır (Uğur, 2018). Bu çerçevede dolaylı utancımada da gerçek ya da hayali ortamlarda duyulan utancıncı verdiği rahatsızlık ile olumsuz değerlendirilme korkusunun verdiği rahatsızlık ilişkili iki farklı süreç gibi gözükmektedir. Sosyal ortamlarda sık sık değerlendirilmeye tabi tutulan bireyler belirtilen korku ve kaygı durumlarıyla karşılaşmamak için zaman zaman mükemmeliyetçi tutumlar geliştirebilmektedirler (Hewitt ve Flett, 1991).

Mükemmeliyetçilik kavramı bireyin kendisi veya başkaları için oluşturduğu ulaşılması oldukça güç olan standartlara ulaşma çabası olarak tanımlanmaktadır (Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate,1990; Hill, Zrull ve Turlington, 1997; Slaney, Rice, Mobley, Trippi ve Ashby, 2001). Tanımdan da anlaşıldığı gibi mükemmeliyetçi bireyler yalnızca kendileri için yüksek standartlar belirlememektedir. Aynı zamanda başkaları için de yüksek standartlar belirleyerek onların da bu standartlara ulaşmaları için çaba göstermektedirler Siegle ve Schular (2000), mükemmeliyetçiliği içsel ve dışsal olarak iki ayrı kategoride tanımlamışlardır. İçsel mükemmeliyetçi bireyler kendileri hakkında gerçekçi olmayan standartlar belirleyip, kendi hatalarına odaklanan kişilerdir. Dışsal mükemmeliyetçi bireyler ise, diğer insanlara yönelik standartlar belirlemekte ve bu yönde beklentilere girmektedirler. Yine benzer şekilde mükemmeliyetçiliğin diğer insanlara yöneltilebilir olduğu ve başkalarına gerçekçi olmayan standartlar koyularak beklenti içine girmeyi de içermektedir (Hewitt ve Flett, 1991). İçsel ve dışsal mükemmeliyetçiliğin örneklerini meslek grupları içerisinde, özellikle öğretmenlik mesleği içerisinde görmemiz mümkündür. Çünkü öğretmenler öğrencilerinin başarıları veya başarısızlıklarında pay sahibidir. Bu durum öğrencinin motivasyonunda doğrudan, öğretmenlerin performansları üzerinde ise dolaylı olarak bir etkiye sahiptir (Cırcır, 2006). Bu durumda mükemmeliyetçi öğretmenlerin hem kendileri hem öğrencileri üzerinde etkisi olması muhtemeldir. Geleceği yetiştiren öğretmenler ve geleceği şekillendirecek öğrencilerin olası olumsuz etkilenmelerinin önüne geçmek için araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Öğretmenlik mesleğinin ilgi alanı, sosyal bir varlık olan insandır. Bu sebeple meslek hayatı boyunca sosyal etkileşimin üst düzeyde olduğu bir ortamda sorumluluk olarak çalışan öğretmenlerin sosyal durumlara ilişkin kaygı düzeyleri artmaktadır (Aydın,

Ömür ve Argon, 2014). Sosyal ortamlara ilişkin yüksek kaygı düzeyi bulunan bireylerin mükemmeliyetçi tutumlar geliştirebileceği, mükemmeliyetçi bireylerin özellikle sorumluluk duygusu ve empati düzeyinin yüksek olduğu yurt içinde çeşitli araştırmalarda (Pala, 2008; Yılmaz Akyel, 2008; Tartuk, 2015) gözlemlenen öğretmenlerin, diğer insanların davranışlarının sorumluluğunu üstlenerek onların duygularını paylaşmalarına neden olabileceği düşünülmektedir. Literatürde empatik utanma (Miller, 1987), dolaylı utanma (Krach ve diğerleri, 2011) olarak adlandırılan bu durumun, sorumluluk duygusu ve empati düzeyinin yüksek olan öğretmenlerde (Pala, 2008; Yılmaz Akyel, 2008; Tartuk, 2015) gözlenebileceği, sorumluluk ve empati dışında farklı kişisel özelliklerin dolaylı utanmayı yordayabileceği düşünülmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak literatür de incelendiğinde kişisel özelliklerden yaş faktörünün ve çocuk sahibi olma durumunun dolaylı utanma ile bir bağı olabileceği düşünülmektedir. Özellikle gençlik çağında insanlar diğerlerinin yaşadığı utanç verici durumlardan etkilenmektedir (Miller, 1992). Yaş ilerledikçe toplumsal kaygıların bireysel kaygılardan önde tutulduğu orta yetişkinlik döneminde (Levinson, 1977) dolaylı utanmanın genç yetişkinlik dönemine nazaran nasıl bir düzeyde olduğu merak edilmektedir. Aile çocuklarını yetiştirirken çocuğa toplumun değer ve yargılarını aktarma çabası (Özdemir, Vatandaş, Torlak 2009) ve ebeveynler çocukları hata yaptığında, ebeveynlerin kendileri hata yapmış gibi utanma davranışı göstermesi (Fortune ve Newby-Clark, 2008) dikkate alındığında ve literatürün bu kısmında eksik kalması, çocuk sahibi bireylerin dolaylı utanma düzeylerinin araştırılmasını önemli hale getirmiştir. Bu nedenle sosyalleşme sürecinde bireylerin davranışları üzerinde önemli bir işlevi olan, bireyler tarafından örnek ve rol model olarak alınan öğretmenlerin (Inceoğlu, 2004; Özden, 2011; Yener, 2011) dolaylı utanma düzeylerini incelemenin alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Dolaylı utanma kavramına ilişkin ülkemizde yapılan çalışmalar oldukça sınırlı olmakla birlikte empati ve sorumluluk duygusu yüksek olan öğretmenlerin (Pala, 2008; Yılmaz Akyel, 2008; Tartuk, 2015) dolaylı utanma düzeyine ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca olumsuz değerlendirilme korkusu ve mükemmeliyetçilik düzeyinin dolaylı utanmayı yordama durumuna ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla araştırma dolaylı utanma ile mükemmeliyetçilik ve olumsuz değerlendirilme korkusu ilişkisini inceleyen ilk görgül araştırma olma niteliğini taşımaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın dolaylı utanma kavramına dikkat çekme ve kavramın açıklanmasında yeni bir bakış açısı kazandırmasından dolayı literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, genç ve orta yetişkin öğretmenlerde olumsuz değerlendirilme korkusu ve mükemmeliyetçiliğin dolaylı utanmayı yordama durumunu yordama gücü ve dolaylı utanmanın yaş ve çocuk sahibi olma durumu ile ilişkisinin belirlemektir.

Alt Amaçlar

1. Genç yetişkin ve orta yetişkin öğretmenlerin mükemmeliyetçilik düzeyleri ve olumsuz değerlendirilme korkuları manidar bir şekilde dolaylı utanma düzeylerini yordamakta mıdır?
2. Genç yetişkin ve orta yetişkin öğretmenlerin dolaylı utanma düzeyleri arasında manidar bir farklılık bulunmakta mıdır?
3. Genç yetişkin ve orta yetişkin öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumuna göre dolaylı utanma düzeyleri arasında manidar bir farklılık bulunmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Genç ve orta yetişkin öğretmenlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve mükemmeliyetçilik düzeylerinin dolaylı utanmayı yordama gücü ve dolaylı utanmanın yaş ve çocuk sahibi olma durumu ile ilişkisinin incelendiği çalışmada nicel araştırma yöntemleri tarama desenlerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada olumsuz değerlendirilme korkusu, mükemmeliyetçilik, yaş ve çocuk sahibi olma durumu bağımsız değişkenleri ile dolaylı utanma bağımlı değişkeni arasındaki ilişkinin herhangi bir biçimde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelenmesi amaçlandığı için ilişkisel tarama modelinin araştırma için uygun bir desen olduğu tespit edilmiştir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016).

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin farklı bölgelerinde (Marmara, Ege, Karadeniz, İç Anadolu Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu) görev yapan 151'i kadın (%57,6) 111'i erkek (%42,4) erkek toplam 262 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada ulaşılabilirlik ve zaman faktörleri dikkate alınarak uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kazara ya da elverişli örnekleme ismi ile de anılan uygun örnekleme (convenience / accidental / incidental sampling) zaman para ve işgücü kaybını önlemeyi temel amaç edinen yöntemdir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010). Araştırmada yer alan katılımcılara ilişkin betimsel bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma grubuna ilişkin betimsel bilgiler (frekans ve yüzde değerleri)

Değişken	Kategori	f	%
Cinsiyet	Kadın	151	57.9
	Erkek	111	42.1
Yaş	Genç Yetişkin (22-29)	140	53.6
	Orta Yetişkin (30-59)	121	46.4
Çocuk sahibi olma durumu	Evet	106	40.6
	Hayır	155	59.4

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Uysal ve arkadaşları tarafından (2014) tarafından geliştirilen ve toplam 8 maddeden oluşan “Dolaylı Utanma Ölçeği”; Leary (1983) tarafından geliştirilen Çetin, Doğan ve Sapmaz (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan “Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu (ODKÖ)” ve Slaney ve Johnson (1992) tarafından geliştirilen Sapmaz (2006) tarafından Türkçeye uyarlanan “APS Mükemmeliyetçilik Ölçeği” ve araştırmacılar tarafından oluşturulmuş “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bu ölçme araçlarına ek olarak örneklem grubu hakkında daha fazla bilgi edinmek için “cinsiyet, gelişim dönemi/yaş ve çocuk sahibi olma durumunu” belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

Dolaylı Utanma Ölçeği: Uysal ve arkadaşları tarafından (2014) geliştirilen, katılımcıların başkalarının utandırıcı ve küçük düşürücü davranışları karşısında hissettikleri utanma duygusunu ölçmek amacıyla oluşturulmuş ‘Dolaylı Utanma Ölçeği’ (Vicarious Embarrassment Scale) 8 maddeden oluşmakta ve her bir maddede dolaylı utanmaya dair birinci ağızdan söylenen belirli ifadeler yer almaktadır. Utanca Yatkinlik Ölçeğinden (Susceptibility to Embarrassment Scale-STES; Kelly ve Jones, 1997) Uysal ve arkadaşları (2014) tarafından 18 yaşın üzerindeki öğrenciler üzerinde uyarlanmış olup; diğer maddeler ise başkalarının yaşadığı utanç durumlarına karşı kişinin hissedebileceği utanç duygusunu ortaya çıkarmak amacıyla söz konusu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Türkiye’de dolaylı utanma değişkenini ölçecek geçerli ve güvenilir tek ölçek olması ve 18 yaş üzeri örneklem grubu için uygun olması bakımından tercih edilmiştir. Katılımcılar bu maddeleri 7 dereceli Likert tipindeki ölçekte (1 = “Hiç katılmıyorum”, 7 = “Tamamen katılıyorum”) değerlendirmiştir. Ölçekten alınabilecek puanlar 8 ile 56 arasında değişmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar, katılımcıların başkalarının küçük düşürücü ya da utandırıcı davranışları karşısında hissettikleri utanma duygusunun yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Uysal ve arkadaşlarının çalışmasında ölçeğe ilişkin elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .92 ve güvenilirlik katsayısı .90 olarak saptanmıştır. Canpoyraz (2017) tarafından gerçekleştirilen üniversite öğrencileri ve yetişkinlerin dolaylı utanma düzeylerini incelediği çalışmada ölçeğin güvenilirlik katsayısı .92 olarak tespit edilmiştir. Bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .91 olarak tespit edilmiştir.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği Kısa Formu (ODKÖ): Olumsuz değerlendirilme korkularını ölçmek için Leary (1983) tarafından geliştirilen Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeğinin (Brief Fear of Negative Evaluation Scale) Türkçeye uyarlama geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Çetin, Doğan ve Sapmaz (2010) tarafından yapılmıştır. 5’li Likert (1 Hiç Uygun Değil -5 Tamamen Uygun) derecelendirmeye sahip olan ölçek 11 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Tek faktörlü olarak sınırlandırma sonucu ise toplam varyansın %40.19’ unu açıklayan bir yapı elde edilmiştir. Doğrulamalı faktör analizinde tek boyutlu modelin uyum indeksi değerleri: $\chi^2 = 89.91$, RMSEA= .062, NFI= .96, CFI= .98, IFI= .98, RFI=.95, GFI= .95, AGFI= .92 olarak bulunmuştur. Tek faktörlü modele ilişkin faktör yükleri .34 ile .74 arasında değişmektedir. Tek faktörlü bu ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayısı 0,84’dür. Test-tekrar test kat sayısı .82 ve test yarılama yöntemiyle hesaplanan güvenilirlik katsayısı ise .83’tür. Yapılan araştırmada ölçeğe ilişkin elde edilen Cronbach alfa katsayısı .73 olarak tespit edilmiştir.

APS Mükemmeliyetçilik Ölçeği: Bireylerin mükemmeliyetçi tutumlara sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla Slaney ve Johnson (1992) tarafından geliştirilen APS Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Slaney ve arkadaşları tarafından farklı yıllarda 2 kez revize çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Slaney ve Ashby, 1996; Slaney, Rice, Mobley, Trippi ve Ashby, 2001). Ölçeğin Türkçeye uyarlama geçerlik güvenilirlik çalışmaları ise Sapmaz (2006) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin orijinal formunda toplam 23 madde bulunmakta ve ölçek 3 alt boyuttan (Yüksek standartlar; 7 madde, düzen; 4 madde ve çelişki 12 madde) oluşmaktadır. Ölçeğin uyarlanmış formuna 4. alt boyut olan tatminsizlik alt boyutu eklenmiştir. Ölçekte yer alan alt boyutların Cronbach alfa katsayıları yüksek standartlar alt boyutu için .72, düzen alt boyutu için .83, birleştirilmiş tatminsizlik ve çelişki alt boyutu için .81 olarak tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada ölçeğin alt boyutlarına ilişkin Cronbach alfa katsayıları yüksek standartlar alt boyutu için .83, düzen alt boyutu için .89, tatminsizlik alt boyutu için .87, ve çelişki alt boyutu için .78 olarak tespit edilmiştir. Ölçek 7’li likert tipinde (1: Tamamen Katılmıyorum, 7: Tamamen katılıyorum) derecelendirilmektedir. Ölçeğin geçerlilik çalışmaları doğrultusunda yapılan faktör analizinde yüksek standartlar alt boyutunun faktör yükleri .33 ile .72 arasında, düzen alt boyutunun faktör yükleri .76 ile .85 arasında, tatminsizlik alt boyutunun faktör yükleri .40 ile .83 arasında ve son olarak çelişki alt boyutunun faktör yükleri .47 ile .74 arasında değişmektedir. Ölçeğin yüksek standartlar alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar (%67 üzerinde puan alan bireyler) bireyin mükemmeliyetçi eğilime sahip olduğu anlamına gelmektedir.

Kişisel Bilgi Formu: Cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sahibi olma durumunun yer aldığı bu form, katılımcılar hakkında daha fazla bilgi edinmek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır.

Veri Analizi

Araştırmada katılımcıların olumsuz değerlendirilme korkusu ve mükemmeliyetçilik düzeylerinin dolaylı utanmayı yordama gücünün incelenmesi amaçlandığından uygulanan ölçeklerden elde edilen verilerin çoklu doğrusal regresyon analizinin varsayımlarını sağlama durumu incelenmiştir. Bu doğrultuda elde edilen verilerin normal dağılımı yordadığı Skewness, Kurtosis katsayıları ile incelenmiştir. Doğrusallık varsayımının sağlanmasında saçılma diyagramı kontrol edilmiş, sabit eş varyans, otokorelasyon bulunmaması Durbin-Watson katsayıları (1.97, 1.90, 1.96) analiz sırasıyla incelenmiştir. Verilerin analize uygunluğunu teyit etmek için son olarak çoklu bağlantılılık sorunu incelenmiştir. Bu doğrultuda tolerans (Tolerance: 0.81, 1.0, 1.0) ve varyans büyütme faktörü (VIF: 1.23, 1.0, 1.0) incelenmiştir. Ayrıca bağımsız değişkenlerin birbiriyle ve bağımlı değişkenle olan korelasyon değerlerine Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Dolaylı Utanma Ölçeği, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği ve APS Mükemmeliyetçilik Ölçeğinden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları

	DUÖ	ODKÖ	APSMÖ
DUÖ	-		
ODKÖ	.31*	-	
APSMÖ	.36*	.44*	-

DUÖ = Dolaylı Utanma Ölçeği, OKDÖ = Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği, APSMÖ = APS Mükemmeliyetçilik Ölçeği

* $p < 0.05$

Tablo 2 incelendiğinde dolaylı utanma ile olumsuz değerlendirilme korkusu ($r = .31$, $p < 0.05$) ve mükemmeliyetçilik ($r = .36$, $p < 0.05$) arasında manidar bir ilişkinin olduğu gözlenmektedir. Olumsuz değerlendirilme korkusu ile mükemmeliyetçiliği ($r = .44$, $p < 0.05$) arasında da manidar bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırmada yer alan bağımsız değişkenlerin birbirleriyle ve bağımlı değişkenle olan korelasyon değerinin .30 ile .45 arasında değiştiği veri analizinde yer alan tolerans değerlerinin .20’den küçük olduğu, varyans büyütme faktörü (VIF) değerlerinin 10’dan yüksek olmadığı görülmüştür. Elde edilen bulgular değişkenlere ilişkin çoklu bağlantılılık sorunu bulunmadığını göstermektedir (Büyüköztürk, 2017).

Buna ek olarak araştırmada alt amaçlar arasında yer alan katılımcıların dolaylı utanma düzeyini etkilediği düşünülen yaş ve çocuk sahibi olma durumu değişkenleri arasında manidarlığı test etmek amaçlandığından elde edilen verilerin normal dağılımı yordama durumu basıklık ve çarpıklık katsayısı, Histogram ve Q-Q Plot grafiklerine bakılarak değerlendirilmiştir. Bu verilerin analizi için parametrik yöntemlerden bağımsız gruplar t testi tercih edilmiştir.

BULGULAR

Genç ve orta yetişkin öğretmenlerin mükemmeliyetçilik ve olumsuz değerlendirilme korkusu düzeylerinin dolaylı utanma düzeyini yordama gücüne ilişkin regresyon değerlerine Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3. Genç ve orta yetişkin öğretmenlerin mükemmeliyetçilik ve olumsuz değerlendirilme korkusu düzeylerinin dolaylı utanma düzeyini yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart Hata _B	β	t	p	r
(Sabit)	11.101	3.840		2.891*	.004*	
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	.469	.109	.278	4.292*	.000*	.359
Mükemmeliyetçilik	.105	.037	.185	2.858*	.005*	.307

$R = .396$ $R^2 = .157$ $F_{(2,248)} = 23.03$ $p = .000$

* $p < .05$

Tablo 3’e göre genç ve orta yetişkin öğretmenlerin mükemmeliyetçilik ve olumsuz değerlendirilme korkusu düzeylerinin dolaylı utanma düzeylerini yordamasına ilişkin gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonucunda kurulan modelin pozitif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak manidar olduğu ($R = 0,396$, $p < 0.05$) ve mükemmeliyetçilik ve olumsuz değerlendirilme korkusunun dolaylı utanmadaki toplam varyansın yaklaşık %16’sını açıkladıkları tespit edilmiştir ($R^2 = 0,157$, $F = 23,050$, $p < 0.05$). Regresyon katsayılarının manidarlığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise olumsuz değerlendirilme korkusu ($t = 4,292$, $p < 0.05$) ve mükemmeliyetçilik ($t = 2,858$, $p < 0.05$) düzeylerinin pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, mükemmeliyetçilik ve olumsuz değerlendirilme korkusu düzeylerinin dolaylı utanma üzerindeki görece önemi sırası; olumsuz değerlendirilme korkusu ($\beta = 0,278$), mükemmeliyetçilik ($\beta = 0,185$) şeklindedir. Beta katsayılarına bakıldığında olumsuz değerlendirilme korkusunun mükemmeliyetçiliğe göre dolaylı utanmanın daha önemli yordayıcısı olduğu görülmektedir ($\beta = 0,278$, $p < 0.05$).

Öğretmenlerin Dolaylı Utanma Ölçeğinden aldıkları puanlarının gelişim dönemi değişkenine göre manidar bir farklılık gösterme durumunu belirlemek üzere gerçekleştirilen bağımsız gruplar t testi sonuçlarına Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin yaş değişkenine göre dolaylı utanma düzeyi bağımsız gruplar t testi sonuçları

Dolaylı Utanma	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Genç Yetişkin	139	33.59	11.07	257	4.12	.000
Orta Yetişkin	120	39.43	11.75			

* $p < 0.05$

Tablo 4'e göre öğretmenlerin dolaylı utanma düzeyleri incelendiğinde orta yetişkin öğretmenlerin dolaylı utanma puan ortalamaları ($\bar{X}=39,43$, $S=11,75$) genç yetişkin öğretmenlerin dolaylı utanma puan ortalamalarına ($\bar{X}=33,59$, $S=11,07$) göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin gelişim dönemleri değişkenine göre dolaylı utanma düzeyleri arasında tespit edilen bu farkın istatistiksel olarak manidar olduğu gözlenmiştir ($t_{(257)}=4,118$, $p<0.05$). Ayrıca gözlenen bu farklılığın orta yetişkinlerin lehine olduğu görülmektedir. Elde edilen farklılığın etki büyüklüğü incelendiğinde ise orta derece bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir ($d=0,51$).

Genç ve orta yetişkin öğretmenlerin Dolaylı Utanma Ölçeğinden aldıkları puanlarının çocuk sahibi olma durumu değişkenine göre manidar bir farklılık gösterme durumunu tespit etmek üzere yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5. Genç ve orta yetişkin öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumu değişkenine dolaylı utanma düzeyi bağımsız gruplar t testi sonuçları

Dolaylı Utanma	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Çocuk Sahibi Olanlar	105	40.06	11.49	258	4.37	.000*
Çocuk Sahibi Olmayanlar	155	33.80	11.23			

* $p < 0.05$

Tablo 5'e göre çocuk sahibi olan ve olmayan öğretmenlerin dolaylı utanma düzeyi incelendiğinde; çocuk sahibi olan öğretmenlerin dolaylı utanma puan ortalamaları ($\bar{X}=40,06$, $S=11,49$) çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin dolaylı utanma puan ortalamalarına ($\bar{X}=33,80$, $S=11,23$) göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumu değişkenine göre elde edilen bu farklılığın farkın istatistiksel açıdan manidar olduğu gözlenmiştir ($t_{(258)}=4,369$, $p<0.05$) ve bu farkın çocuk sahibi olan öğretmenlerin lehine olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu farklılığın orta düzeyde etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir ($d=0,54$).

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Genç ve orta yetişkin öğretmenlerin olumsuz değerlendirilme korkusu ve mükemmeliyetçilik düzeylerinin dolaylı utanmayı yordama gücü ve dolaylı utanmanın yaş ve çocuk sahibi olma durumu ile farklılaşma durumunun incelendiği çalışmada araştırma bulguları literatür ışığında tartışılmıştır.

Genç ve orta yetişkin öğretmenlerin olumsuz değerlendirilme korkularının dolaylı utanma düzeyini yordama durumu incelemek amacıyla gerçekleştirilen regresyon sonuçlarına göre olumsuz değerlendirilme korkusunun dolaylı utanma düzeyini manidar bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçla paralel olarak Miller (1987) ve Thornton (2003) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda dolaylı utanma ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasında olumlu yönde manidar bir ilişki tespit edilmiştir. Fink (1975) tarafından gerçekleştirilen ve dolaylı utanma ile ilişkili değişkenleri ilk kez inceleyen doktora tezinde dolaylı utanmanın yetersizlik düşüncesi ve performans kaygısı ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle yetersizlik, başarısızlık düşünceleri olan, kaygılı, başkalarının değerlendirmelerini ve sosyal normları önemseyen bireylerin dolaylı utanmaya daha yatkın olabileceği tespit edilmiştir. Ayrıca Gee, Antony ve Koerner (2012) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada sosyal ortamlarda yüksek düzeyde kaygı yaşayan bireylerin başkalarının utanç duruma düşmesinden korktuğu tespit edilmiştir. Dolaylı utanma kavramıyla ilgili Türkiye'de Uysal ve arkadaşları (2014) ile Orta ve arkadaşlarının (2016) çalışmalarında ise araştırma sonucuyla paralel olarak olumsuz değerlendirilme korkusunun dolaylı utanmayı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak dolaylı olarak yaşanan utanma duygusunun içerisinde, bireylerin diğer insanlar tarafından olumsuz değerlendirilme korkusunun bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Bireyler dolaylı utanma nesnesiyle kendisini bir anlamda ilişkilendirebilmektedir. Günlük yaşamda özellikle utanç verici bir duruma düşen bir kişiye şahitlik edildiğinde bireylerin zihninden "Onun yerinde olmak istemezdim, kim bilir hakkında neler düşünüyorlar" düşünceleri geçebilmektedir. Birey kendi perspektifinden baktığında karşısındaki kişinin utanılacak durumda olduğunu ve utanç nesnesinin yerinde olmaktan duyduğu endişe olumsuz değerlendirilme korkusunun bir yansıması olarak düşünülebilir.

Genç ve orta yetişkin öğretmenlerin mükemmeliyetçilik düzeylerinin dolaylı utanma düzeylerini yordama durumunu incelemek amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizi sonucu dolaylı utanmada değişikliğin anlamlı bir kısmının mükemmeliyetçilikten kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmaya benzer çalışmalara rastlanmaması sebebiyle bu bulgunun alan yazınına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dolaylı utanma üzerinde mükemmeliyetçiliğin tam olarak nasıl bir etkisi olduğu üzerine

belirli bir araştırma bulunamamış olsa da mükemmeliyetçiliğin utanma ile ciddi şekilde bağlantılı olduğu görülmüştür. Ayrıca mükemmeliyetçilik, başkalarının kendisine karşı tepkilerine odaklanma ve bireyin kendisini değerlendirmesiyle ilgili bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Tangney, 2002). Mükemmeliyetçi özellikler gösteren bireyler aşırı yüksek standartlara sahip olması nedeniyle memnuniyetsizlik ve utanç yaşamaya eğilimlidir (Stoeber, Yang, 2010). Başarısızlıktan korkan bireylerin de utanma duygusu ile yüz yüze gelmemek için mükemmeliyetçi özellikler gösterdiği görülmüştür (Sagar ve Stoeber, 2009; Ellison ve Partridge, 2012). Yapılan bir çalışmada kronik erteleme ve mükemmeliyetçilik arasında utancın aracı bir rolü olduğu bulunmuştur (Fee ve Tangney, 2000). Tüm bu bulgular göstermektedir ki bireylerin utanma duyguları üzerinde mükemmeliyetçiliğin belirli bir rolü bulunmaktadır. Sosyal açıdan bireylerin başka bireyler üzerinden deneyimlediği dolaylı utanmanın da bireylerin mükemmeliyetçilik özelliklerinden beslendiğini söylemek mümkündür. Dolaylı utanma yaşayan kişinin bu utanma duygusunu içselleştirdiğini ve yerine utandığı kişi gibi başkası tarafından utanılacak duruma düşmemek adına mükemmeliyetçi özellikler göstermesi muhtemel gözükmektedir. Öğretmenlerin gelişim dönemleri ile (genç yetişkin, orta yetişkin) dolaylı utanma düzeyleri arasında ilişki incelendiğinde manidar bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle orta yetişkin öğretmenlerin başkasının utanç verici duruma düşmesinde yaşadığı duygulanım (dolaylı utanma) genç yetişkin öğretmenlere oranla daha yüksektir. Bu sonuçla paralel biçimde Canpoyraz (2017) tarafından gerçekleştirilen üniversite öğrencileri ve yetişkinlerde dolaylı utanma ve öz duyarlılık arasındaki ilişkinin incelenmesinin amaçlandığı çalışmada katılımcıların yaşları ve dolaylı utanma düzeyleri arasında manidar bir farklılık saptanmıştır. 39-53 yaş grubunun dolaylı utanma puanı, üniversite öğrencileri grubuna kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde görebiliyoruz ki bazı kültürler dolaylı utanmayı diğerlerinden daha olası hale getirebilir. Normatif sosyal davranış bilgisine ve geçmiş sosyal dönüşümlerle ilgili deneyime dayanan bir durum olarak, dolaylı utanma şüphesiz bir kişinin kültüründen temelde etkilenir (Buss, 1980). Bireyler iç grup üyeleri halinde hareket ettiklerinden, kendileri veya başkaları ile ilgili değerlendirmelerinde grup üyeleriyle aynı perspektifi ve standartları paylaştıklarını kabul ederler (Eller, Koschate ve Gilson, 2011). Özet olarak karşımıza çıkan bu farklılığı dolaylı utanmanın sosyal normlara göre değişiklik gösteren bir yapıya (Miller, 1987) sahip olması bakımından değerlendirdiğimizde, orta yetişkinlerin ile genç yetişkinlerin referans aldığı sosyal normların ve yetiştikleri dönemin farklılık göstermesinden kaynaklanabileceğini söyleyebiliriz. Ayrıca öğretmenlerin yaşla birlikte mesleki deneyimleri artmakta ve daha fazla öğrencinin yaşamına dokunmaktadır. Bu nedenle orta yaş dönemindeki öğretmenler gerek sorumluluk gerek mesleki deneyimleri nedeniyle genç yetişkinlere oranla daha fazla dolaylı utanma duygusu yaşayabilecekleri düşünülmektedir.

Genç ve orta yetişkin öğretmenlerin çocuk sahibi olma durumu ile dolaylı utanma düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde manidar bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle çocuk sahibi olan öğretmenlerin dolaylı utanma düzeyi çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin dolaylı utanma düzeyine oranla daha yüksektir. Elde edilen bu farklılığın etki büyüklüğü incelendiğinde orta düzeyde etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Sosyal normların dolaylı utanmayla yakın ilişkisi (Krach ve arkadaşları, 2011) göz önüne alındığında 'iyi' çocuk yetiştirme düşüncesinin ve özellikle Türk kültüründe ailelerin çocukları üzerinden üstünlük çabasının bu sonuçların elde edilmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Anne babalar çocuklarını kendilerinin bir aynası olarak kabul ettiklerinden ve çocuklarının yaptıklarıyla kendilerini içselleştirdiklerinden, çocukları utanç verici bir duruma düştüğünde onların adına utanmasının daha fazla olması beklenmektedir. Ayrıca bireyler utanç nesnesi konumundaki kişi ile başına göre başkaları adına utanma durumunda artış göstermektedir. Bu durum çocuk sahibi ebeveynlerde (Fortune ve Newby-Clark, 2008) veya yakın bir arkadaşlık ilişkisinde (Müller-Pinzler, Rademacher, Paulus ve Krach, 2016) görülmektedir. Bu da bireylerin sorumluluğu altında hissettikleri kişi ve kişiler için dolaylı utanma duygusunu daha fazla deneyimleyebileceğini düşündürüyor. Başkasının yerine utanma durumu kişinin perspektif almaya başladığı ve sosyal normları içselleştirdiği dönemde oluştuğu için (Lewis, Sullivan, Stanger ve Weiss, 1989) daha önce dolaylı utanma duygusunu deneyimleyen kişilerin benzer durumlarda aynı duyguyu hissetmesi doğal gözükmektedir. Sosyal öğrenme kuramı (Bandura ve Walters 1977) çerçevesinden bakıldığında bireyler öğrendiği duyguları tekrar etmesi muhtemeldir. Çocuk sahibi öğretmenler çocukları adına utanma duygusunu yaşıyor ise öğrencileri üzerinden de bu durumu deneyimleyebilir. Bu araştırma sonuçları ve literatür birlikte değerlendirildiğinde, öğretmenler ile öğrencileri arasında oluşması muhtemel bağ ebeveyn- çocuk arasındaki bağa benzer gözüküğünden, ebeveyn öğretmenler dolaylı utanma duygusunu çocukları üzerinde deneyimleme hali içerisindeyken öğretmen olarak bu duyguyu (dolaylı utanma) öğrencileri üzerinde de yaşayabileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle çocuk sahibi olan öğretmenler, çocuk sahibi olmayan öğretmenlere oranla daha fazla dolaylı utanma düzeyine sahip olabilmektedir. Alan yazında bireylerin çocuk sahibi olma durumları ile dolaylı utanma düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu bulgu dolaylı utanma kavramının farklı bir boyutuna ışık tuttuğu düşünülmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde orta yetişkinlik döneminde olan ve de çocuk sahibi olan öğretmenlerin daha fazla dolaylı utanma davranışı gösterdikleri gözlenmiştir. Diğer yandan öğretmenlerin dolaylı utanma düzeylerinin mükemmeliyetçilik özelliklerinden etkilendiği ve olumsuz değerlendirilme korkusunun dolaylı utanma düzeyimi manidar bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Dolaylı utanma kavramının derinlemesine anlaşılması, farklı boyutlarının tespit edilmesi amacıyla nitel araştırmalar ve karma araştırma yöntemleriyle farklı gruplarla da çalışmalar gerçekleştirilebilir. Araştırmada katılımcıların dolaylı utanma düzeylerinin belirlenmesinde bu doğrultuda geliştirilen ölçme aracından yararlanılmıştır. Bu aracın yanı sıra utanma hikâyeleri, videolar ve görsel araçlar vb. farklı ölçme araçlarıyla katılımcılardan derinlemesine bilgi toplanabilir. Bu araştırma dolaylı utanma kavramı ile mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk çalışma olma niteliği taşımaktadır. Araştırmacılar bu kavramın farklı yönlerine ışık tutmak için bağlanma biçimleri, çok kültürlülük vb. kavramlarla ele alınması alan yazına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Alden, L. E., Teschuk, M. & Tee, K. (1992). Public self-awareness and withdrawal from social interactions. *Cognitive Therapy and Research*, 16, 249-267.
- Aydın, E., Ömür, Y. E. & Argon, T. (2014). Öğretmen adaylarının öz yeterlik algıları ile akademik alanda arzularını erteleme düzeylerine yönelik görüşleri. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 40, 1-12. Doi: 10.15285/EBD.2014409739
- Bandura, A. & Walters, R. H. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-hall.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum. (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Canpoyraz, L. (2017). *Dolaylı utanma ile öz duyarlılık arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cırcır, B. (2006). *Öğretmen adaylarının denetim odakları ve mükemmeliyetçilik tutumlarının bazı özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Doktora tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cupach, W. R. & Metts, S. (1992). The effects of type of predicament and embarrassability on remedial responses to embarrassing situations. *Communication Quarterly*, 40(2), 149-161.
- Çetin, B., Doğan, T. & Sapmaz, F. (2010). Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği kısa formunun Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 205-216.
- Darwin, C. (1872). *The expression of emotions in man and animals*. New York: Philosophical Library.
- Doğan, T. (2009). *Bilişsel ve kendini değerlendirme süreçlerinin sosyal anksiyete açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Edelmann, R. J. (1981). Embarrassment: The state of research. *Current Psychological Reviews*, 1(2), 125-137.
- Eller, A., Koschate, M. & Gilson, K. M. (2011). Embarrassment: The ingroup-outgroup audience effect in faux pas situations. *European Journal of Social Psychology*, 41(4), 489-500.
- Ellison, J. & Partridge, J. A. (2012). Relationships between shame-coping, fear of failure, and perfectionism in college athletes. *Journal of Sport Behavior*, 35(1), 19-38.
- Fee, R. L. & Tangney, J. P. (2000). Procrastination: A means of avoiding shame or guilt? *Journal of Social Behavior and Personality*, 15(5), 167.
- Fink, E. L. (1975) *An empirical analysis of vicarious embarrassment: A study of social interaction and emotion* (Unpublished doctoral dissertation). Wisconsin, University of Wisconsin-Madison.
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C. & Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive therapy and research*, 14(5), 449-468.
- Gee, B. A., Antony, M. M. & Koerner, N. (2012). Do socially anxious individuals fear embarrassment by close others? Development of the fear of embarrassment by others scale. *Personality and Individual Differences*, 52(3), 340-344.
- Goffman, E. (1956). Embarrassment and social organization. *American Journal of Sociology*, 62(3), 264-271.
- Gross, E. & Stone, G. P. (1964). Embarrassment and the analysis of role requirements. *American Journal of Sociology*, 70(1), 1-15.
- Hewitt, P. L. & Flett, G. L. (1991). Dimensions of perfectionism in unipolar depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 100(1), 98-101.
- Hill, R.V., Zrull, M.C. & Turlington, S. (1997). Perfectionism and interpersonal problems. *Journal of Personality Assessment*, 69(1) 81-103.
- İnceoğlu, M. (2004). *Tutum algı iletişim*. Ankara: Elips Kitap.
- Kelly, K. M. & Jones, W. H. (1997). Assessment of dispositional embarrassability. *Anxiety, Stress, and Coping: An International Journal*, 10(4), 307-333.
- Kilian, T., Steinmann, S. & Hammes, E. (2018). Oh my gosh, I got to get out of this place! A qualitative study of vicarious embarrassment in service encounters. *Psychology & Marketing*, 35(1), 79-95.
- Krach, S., Cohrs, J. C., de Echeverría Loebell, N. C., Kircher, T., Sommer, J., Jansen, A. & Paulus, F. M. (2011). Your flaws are my pain: Linking empathy to vicarious embarrassment. *PLoSOne*, 6(4). Doi: 10.1371/journal.pone.0018675
- Leary, M. (1983). A brief version of the fear of Negative Evaluation Scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9(3), 371-375.
- Levinson, D. J. (1977). The mid-life transition: A period in adult psychosocial development. *Psychiatry*, 40(2), 99-112.
- Lewis, M., Sullivan, M. W., Stanger, C. & Weiss, M. (1989). Self-development and self-conscious emotions. *Child Development*, 60(1) 146-156.
- Marcus, D. K. & Miller, R. S. (1999). The perception of "live" embarrassment: A social relations analysis of class presentations. *Cognition & Emotion*, 13(1), 105-117.
- Miller, R. S. (1987). Empathic embarrassment: Situational and personal determinants of reactions to the embarrassment of another. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(1), 1061-1069.
- Müller-Pinzler, L., Rademacher, L., Paulus, F. M. & Krach, S. (2016). When your friends make you cringe: Social closeness modulates vicarious embarrassment-related neural activity. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 11(3), 466-475.
- Orta, İ. M., Uysal, A., Helvacı, E., Akbaş, G. & Bryan, J. L. (2016). Dolaylı utanma ölçeğinin Amerika örnekleminde geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Yayınları*, 1(37), 48-56.
- Özdemir Ş., Vatandaş C. & Torlak Ö. (2009). Sosyal problemleri çözmeye aile yaşam döngüsünün (AYD) önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(1), 7-18.
- Özden, Y. (2011). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Yayınları.

- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 13-23.
- Pacht, A.R.B. (1984). Peflections on perfection. *American Psychologist*, 39(1), 386-390.
- Paulus, F. M., Müller-Pinzler, L., Jansen, A., Gazzola, V. & Krach, S. (2015). Mentalizing and the role of the posterior superior temporal sulcus in sharing others' embarrassment. *Cerebral cortex*, 25(8), 2065-2075.
- Sagar, S. S. & Stoeber, J. (2009). Perfectionism, fear of failure, and affective responses to success and failure: The central role of fear of experiencing shame and embarrassment. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31(5), 602-627.
- Sapmaz, F. (2006). *Üniversite öğrencilerinin uyumlu ve uyumsuz mükemmeliyetçilik özelliklerinin psikolojik belirti düzeyleri açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Siegle, D. & Schuler, P. A. (2000). Perfectionism differences in gifted middle school students. *Roeper Review*, 23(1), 39-44.
- Slaney, R. B. & Johnson, D. P. (1992). *The almost perfect scale* (Unpublished manuscript). Pennsylvania State University, University Park.
- Slaney, R. B. & Ashby, J. (1996). Perfectionists: Study of a criterion group. *Journal of Counseling and Development*, 74(4), 393-398.
- Slaney, R. B., Rice, G. K., Mobley, M., Trippi, J. & Ashby, J. (2001). The revised almost perfect scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34(3), 130-144.
- Stoeber, J. & Yang, H. (2010). Perfectionism and emotional reactions to perfect and flawed achievements: Satisfaction and pride only when perfect. *Personality and Individual Differences*, 49(3), 246-251.
- Stocks, E. L., Lishner, D. A., Waits, B. L. & Downum, E. M. (2011). I'm embarrassed for you: The effect of valuing and perspective taking on empathic embarrassment and empathic concern. *Journal of Applied Social Psychology*, 41(1), 1-26.
- Tangney, J. P. (2002). Perfectionism and the self-conscious: Shame, guilt, embarrassment and pride. In G. L. Flett & P. L. Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, research, and treatment* (pp. 199-215). Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Tartuk, M. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ve empati kurma eğilimlerinin araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tatlıcıoğlu, I. (2015). *Dolaylı utanmanın mizah ve başkasının zararına sevinme ile ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Thornton, K. C. (2003). When the source of embarrassment is a close other. *Individual Differences Research*, 1(3), 189-200.
- Uğur, E. (2018). *Kabul ve kararlılık terapisi yönelimli psikoeğitim programının olumsuz değerlendirilme korkusu üzerindeki etkisi* (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Uysal, A., Akbaş, G., Helvacı, E. & Metin, İ. (2014). Validation and correlates of the vicarious embarrassment scale. *Personality and Individual Differences*, 60, 48-53.
- Watson, D. ve Friend, R. (1969). Measurement of social-evaluative anxiety. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 33(4), 448-457.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yener, F. (2011). *Sorunlu öğrenci davranışlarının çözümünde yönetici ve öğretmenlerin rol model davranışlarının önemi* (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Yılmaz, İ. & Akyel, Y. (2008). Beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 3(9), 27-33.